

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2018 жылғы «___» _____
№___ бұйрығына 49-қосымша

Қазақстан Республикасы
Білім және ғылым министрінің
2011 жылғы «29» желтоқсандағы
№ 543 бұйрығына 49-қосымша

Балалар көркемөнер мектептері және балалар өнер мектептерінің он-он бір жастағы балалар үшін дайындық сыныбының пәндері бойынша білім беру бағдарламасы

1-тарау. Жалпы ережелер

1. Балалар көркемөнер мектептері және балалар өнер мектептерінің он-он бір жастағы балалар үшін сыныбының пәндері бойынша білім беру бағдарламасы (бұдан әрі – Бағдарлама) он-он бір жастағы балалар үшін дайындық бөлімінің пәндеріне оқытудың мақсатын, оқыту нәтижелерін және мазмұнын, білім беру процесін ұйымдастыруды, оларды іске асыру тәсілдері мен әдістерін, оқыту нәтижелерін бағалау өлшемшарттарын қамтитын білім берудің негізгі сипаттамаларының біртұтас кешенін анықтайды.

2. Осы Бағдарламада келесі түсініктер қолданылады:

- 1) асимметрия – симметрияның болмауы немесе бұзылуы;
- 2) ахроматикалық түстер – түстік тоны жоқ (көрінетін сәулелер, жарық) және жарықтығы бойынша ғана ажыратылатын түстер;
- 3) бейнелеу өнері – көру қабілеті арқылы және көзге көрінетін әлемнің жазықтықтағы және кеңістіктегі бейнесін құруға байланысты өнер;
- 4) витраж – монументалды өнердің түрі, түрлі-түсті әйнектен жасалған сәндік немесе өрнектік сипаттағы бейнелеу өнерінің туындысы, екі жақтан жарық түсіруге есептелген және терезенің, немесе қандай-да бір архитектуралық құрылыстың ойығын толықтыруға арналған;
- 5) графика – сызық, штрих, дақ және нүкте сияқты бейнелеудің негізгі құралдары ретінде қолданылатын бейнелеу өнерінің түрі;
- 6) гризайль – бір түстің тон градацияларымен орындалатын, көбінде сепия немесе сұр түсті кескіндеменің түрі, сондай-ақ салынған барельефтерді және басқа да архитектуралық немесе мүсін элементтерін құру техникасы;
- 7) динамикалық композиция – қозғалыс және ішкі динамика әсері туындайтын композиция;

8) жанр – бейнелеу әлемінің мейлінше маңызды қасиеттері мен көріністерінің байланыстарын көрсететін жалпы түсініктер, шығарманың формалды және мазмұнды ерекшеліктерінің жиынтығы;

9) кескіндеме – көрінетін бейнелерді қатты немесе иілгіш жазықтыққа баяуды жағу арқылы жеткізумен байланысты бейнелеу өнерінің түрі;

10) колорит – өнер туындысының түстік сапасының жалпы эстетикалық бағасы, бейненің түстік элементтерінің сипаты, олардың өзара байланысы, түстер мен реңктердің үйлесімділігі;

11) композиция – суретшінің ойын мейлінше түсінікті ететін және әсерлейтін көркем шығарманың мақсатты құрылымы;

12) мүсін – туындыларының көлемді формасы бар және қатты және пластикалық материалдардан орындалатын бейнелеу өнерінің түрі;

13) натюрморт – бейнелеу өнеріндегі жансыз заттардың бейнелері;

14) нобай – суретшінің жүйрік және жылдам орындаған суреті, шағын көлемдегі кескіндеме немесе мүсіндеудің туындысы;

15) өнердегі бедер – жазықтықтағы фонға қатысты бейне шығыңқы болатын (немесе кіріңкі) мүсіндеудің түрі;

16) өрнек – құрамдас элементтерінің қайталануы және алмасуына негізделген әшекейлі өрнек;

17) пейзаж – табиғатты бейнелеуге арналған бейнелеу өнерінің жанры;

18) перспектива – кескіндемедегі, графикадағы кеңістікті жеткізу;

19) портрет – белгілі, нақты адамды белгілеуге арналған бейнелеу өнерінің жанры;

20) пропорция – тұтастықтың белгілі сипатына сәйкес келетін заттар формаларының, бөліктерінің көлемінің қатынасы;

21) пуантилизм – негізінде дұрыс, нүктелі немесе тік бұрышты формаларды бөлек (оқшауланбаған) бояу түсіру мәнері жатқан неоимпрессионизм кескіндемесіндегі бағыт;

22) ритм – өнердегі негізгі кезеңдердің бірі, бейнелеу өнерінде түстердің, объектілердің, сәуле дақтарының және көлеңкенің қайталануы арқылы жасалуы мүмкін ритм;

23) сәндік-қолданбалы өнер – утилитарлы және көркемдік қызметтермен көркемдік бұйымдарды жасауға бағытталған, шығармашылық қызметтің әр түрлі салаларын қамтитын, бейнелеу өнерінің үлкен тарауы;

24) сәуле мен көлеңкенің үйлесімділігі – жарық шкаласын құрайтын, объектінің бетінде байқалатын жарықтың бөлінуі;

25) симметрия – қандай да бір өзгерістерде, қайта түрленулерде көрінетін сәйкестік, өзгермеушілік (инвариативтілік);

26) сурет – жазықтықта сызықтардың, штрихтардың, сәуле мен көлеңкелі дақтардың көмегі арқылы сызылған графиканың, бейненің негізгі түрі;

27) фактура – туынды бетінің сипаттамасы;

28) штрих – қолдың бір қимылымен орындалатын және көлемді жеткізуге арналған сызық;

29) эскиз – мейлінше ірі жұмысқа дайындықтың нобайы болып табылатын көмекші сипатындағы көркемдік шығарма;

30) этюд – зерттеу мақсатында натурадан орындалған туынды; болашақ туындыға арналған дайындама нобай.

3. Бағдарламаның мақсаты: білім алушылардың бейнелеу өнері арқылы әлемді эстетикалық және көркемдік тану әдістері мен тәсілдерін меңгеруіне жағдай жасау.

4. Бағдарламаның міндеттері.

Оқыту:

1) шартты кеңістікте парақ жазықтығында сурет және кескіндеме құралдарымен натураны шынайы бейнелеудегі алғашқы білім, білік және дағдыларды қалыптастыру;

2) композициялық ойлауды және композициямен өз бетінше жұмыс істеу қабілетін дамыту;

3) заттарды көлемді бейнелеуге оқыту;

4) әр түрлі материалдар мен құралдарды, көркем-бейнелеудің мәнерлік құралдары арқылы бейнелеу тәсілдерін меңгеру.

Дамыту:

1) тұлғаның көркем-шығармашылық, даралығы байқалатын қабілеттерін дамыту;

2) Бағдарламаның мазмұнын меңгеруді қамтасыз ететін жалпы оқыту біліктері мен дағдыларын дамыту;

3) балаларды көркемөнер мектебінде оқуға дайындау.

Тәрбиелік:

1) өнерге және көркем шығармашылық сабақтарына тұрақты қызығушылықты дамыту;

2) қоршаған әлемге шығармашылық, жасампаздық көзқарасты тәрбиелеу;

3) бейнелеу өнерінің құралдары арқылы білім алушыларды эстетикалық дамыту және жоғары рухани қасиеттерін қалыптастыру.

5. Бағдарламаны меңгеру мерзімі – бір жыл. «Сурет салу», «Кескіндеме», «Композиция», «Мүсін» пәндеріне оқыту уақытының көлемі осы бұйырықтың 2-қосымшасында көрсетілген балалар көркемөнер мектебінің үлгілік оқу жоспарына сәйкес анықталады.

Бағдарлама он-он бір жастағы білім алушыларды балалар көркемөнер мектептерінің және балалар өнер мектептерінің көркемөнер бөлімдерінің негізгі бөліміне көшуге дайындауды қарастырады.

6. Оқыту топтық формада іске асырылады. Топтағы білім алушылардың сандық құрамы – кемінде 8 адам және 15 адамнан артық емес.

2-тарау. Білім беру процесін ұйымдастыру, оқытудың тәсілдері мен әдістері

7. Оқу пәнінің мақсаты тұлғалық, танымдық, коммуникативтік және әлеуметтік дамытудың негізгі міндеттер жүйесі арқылы іске асырылады. Оқытудың мазмұны оқу процесінде қалыптасатын іс-әрекет тәсілдерімен, көркемдік шығармашылықпен араласу формаларымен байланыста іске асырылады.

8. Бағдарламаның ерекшелігі білім алушылардың бейнелеу, көркемдік-құрастыру қабілеттерін, ерекше ойлауын, шығармашылық даралығын дамытуға бағытталуы.

9. Пән он-он бір жастағы білім алушыларды дәстүрлі оқытуға, әр білім алушыға жеке-сараланған тәсілмен оқытуға, көркемдік-бейнелі ойлауын дамытуға, балалардың рухани және мәдени құндылықтарды меңгеруіне, бейнелеу өнері саласындағы дарынды балаларды анықтауға бағдарланған.

10. Педагог оқу міндеттерін белгілеудегі икемділік, әр баланы оқыту стратегиясын қалыптастыру мүмкіндіктері есебінен әр білім алушыға жеке тәсілмен келуді іске асыруға жағдай жасайды.

11. Бағдарламаның мақсатына қол жеткізу қағидаттары:

- 1) балалардың табиғи қабілеттерін дамытудағы біртіндеушілік;
- 2) көркемдік шығармашылықтың даму ерекшеліктерін меңгерудегі қатаң жүйелілік;
- 3) сабақтардың жүйелілігі және ұдайылығы;
- 4) оқу процесінің мақсаттылығы.

12. Бағдарлама өнер мен өмірдің өзара байланыс жүйесі туралы тұтас түсінікті қалыптастыруға жағдай жасайды, балалардың өмірлік тәжірибесін, қоршаған шынайылықтан нақты мысалдарды кеңінен тартуды қарастырады. Бақылау және қоршаған шынайылықты эстетикалық сезіну негізінде жүргізілетін жұмыс балалардың Бағдарлама материалдарын меңгеруінің маңызды шарттары болып табылады.

13. Бағдарлама дарындылығы, дайындығы және жалпы дамуы түрлі деңгейдегі балаларға арналған. Педагог бейнелеу өнері бойынша білімді меңгеруде қолжетімділікке, сатылылыққа және жүйелілікке ерекше көңіл бөледі.

14. Бағдарлама білім алушының жеке тұлғалық қасиеттерін дамытуға ықпал ететін:

- 1) бейнелеу, сәндік көркемдік қызметіндегі білімді меңгеруі;
- 2) бейнелеу өнері және қолданбалы шығармашылық саласындағы терминдерді меңгеруі;
- 3) оқу материалдарымен жұмыс істеу білігін меңгеруі;
- 4) білім алушылардың шығармашылық қызмет тәжірибесін алуы.

15. Психологиялық-педагогикалық қолдау:

- 1) білім алушының даралығына сәйкес оның тұлғалық, зияткерлік және әлеуметтік дамуына, өзін өзі кәсіби анықтауына, зияткерлік-тұлғалық мүмкіндіктерін ескере отырып, шығармашылық қабілеттерін дамытуға жағдай жасауға;

2) білім алушының бойында оқуға деген оң уәждемесін қалыптастыруға;

3) білім алушының тұлға ретінде дамуына және өзін өзі жетілдіруіне ықпал ететіндей тұлғаға өзін өзі тануда, олардың өзіне шынайы баға беруіне және нақты өмірлік жағдайларда бейімделуінде, қиын жағдайларды жеңуде және эмоциялық тұрақтылыққа қол жеткізуде көмек көрсетуге;

4) Бағдарламаның мақсаты мен міндеттеріне сәйкес білім алушыға психологиялық көмек көрсетуге және қолдауға бағытталған.

16. Бағдарлама білім алушының жас және жеке ерекшеліктерін ескереді, білім алушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға, негізгі және пәндік құзыреттіліктеріне қол жеткізуге бағытталған.

17. Бағдарламаның әдістемелік негізі:

1) тұлғаны қалыптастырудың тұтастық тәсіл тұжырымдамасы;

2) оқытудағы жас, жеке-қызметтік, жеке-сараланған және мәселелі-зерттеу тәсілдері;

3) заманауи педагогиканың жалпы дидактикалық постулаттары, білім беру процесінің белгіленген мазмұны, формалары және тәсілдері;

4) дамыта оқыту мәнмәтініндегі білім алушының шығармашылық және орындаушылық қабілеттерін дамыту мәселелерін әзірлеу;

5) көрнекті педгогтер мен музыка танушылардың теориялық ережелері және әдістемелік нұсқаулары.

18. Оқу материалының мазмұнын іріктеудің педагогикалық қағидаттары:

1) ғылыми-әдістемелік негіздеме және қолжетімділік қағидаты оқу-тәрбие процесін заманауи педагогикалық және психологиялық ғылымдардың жетістіктері, өнертану теориясы мен тарихы негізінде құруды талап етеді. Педагог дидактиканың ережелерін басшылыққа алады: қарапайымнан күрделіге, жеңілден қиынға, атақтыда белгісізге;

2) жүйелілік қағидаты оқу-тәрбие процесін ұйымдастыруда оқытудың барлық элементтерінің байланысының болуын болжайды;

3) көрнекілік қағидаты – бейнелеу өнерінің мәнін түсінуді қамтамасыз ететін түрлі құралдар мен тәсілдерді қолдану;

4) педагогтің басшылық рөлі кезіндегі түсінушілік және белсенділік қағидаты ритмика сабағына деген саналы көзқарасты тәрбиелеуді, сабақта білім алушылардың алдына қойған нақты міндеттерді түсінуді қарастырады.

19. «Сурет салу», «Кескіндеме», «Композиция», «Мүсін» пәндеріне топтық оқытудың ерекшелігі оқыту әдістерін, құралдарын, формаларын және оқу-әдістемелік кешенін таңдаудың түрлілігін болжайды.

20. Қойылған міндеттерді орындау үшін қолданылатын оқыту әдістері:

1) ауызша әдіс – түсіндіру, қарастыру, талдау;

2) көрнекілік – шығармашылық жұмыстарды, бейне материалдарды қарау, білім алушылардың жалпы даму деңгейін аттыру үшін көрмелерге, мұражайларға бару;

3) практикалық – мұқият пысықтау үшін тұтас шығарманы ұсақ бөліктерге бөлу және кейіннен тұтасты ұйымдастыру;

4) талдау – салыстыру және жалпылау, қисынды ойлауды дамыту;

5) эмоциялық – ассоциацияларды, бейнелерді іріктеу, көркемдік әсерлерді құру.

21. Әдістерді таңдау білім алушының жасына және жеке ерекшеліктеріне, физикалық қабілеттері, көркемдік қабілеттерінің даму деңгейіне байланысты болады.

22. Педагог заманауи өнер мектебінде Бағдарламаны іске асыруда интерактивті білім беру технологияларын, сабақтардың классикалық және дәстүрлі емес түрлерін қолданады.

23. Педагогтің білім алушылармен топтық жүргізетін сабақтары сыныптағы оқу-тәрбие жұмысының негізгі формасы болып табылады.

24. Сабақ жоспары бір уақытта жүргізілетін теориялық және практикалық сабақтардан құралады.

25. Жұмыстың сабақтан тыс түрлері:

1) тақырыптық көрмелерге бару;

2) өнер туралы фильмдерді қарау;

3) мұражайларға, суретшілердің шеберханаларына бару;

4) байқауларға, балалардың жұмыстарының көрмесіне қатысу.

26. Осы Бағдарлама негізінде педагог білім беру процесін ұйымдастырудың осы сынып үшін ұтымды және барынша тиімді мазмұнын, әдістерін және тәсілдерін анықтайтын оқу жұмыс бағдарламасын әзірлейді.

27. Оқу жұмыс бағдарламасының құрылымдық элементтері:

1) титул парағы;

2) түсінік хат;

3) оқу қызметін жоспарлау;

4) оқу процесін оқу-әдістемелік қамтамасыз ету.

28. Титул парағындағы негізгі мағлұматтар:

1) білім беру ұйымының аталуы;

2) оқу пәнінің аталуы;

3) оқу жұмыс бағдарламасы арнайы әзірленген сыныпты көрсету;

4) оқу жұмыс бағдарламасының жұмыс мерзімі (оқу жылы);

5) педагог туралы қысқа мағлұмат;

6) білім беру ұйымы басшысының оқу жұмыс жоспарын бекіткендігін белгілеуге арналған орын.

29. Түсінік хаттың мазмұны:

1) осы Бағдарлама негіздеме ретінде;

2) аталған сыныпта пәнді оқыту кезіндегі өзекті педагогикалық мақсат және міндеттер;

3) аталған сыныптағы оқыту ерекшеліктері (дамыту, түзету-дамыту, дарынды балалармен жұмыс);

4) аталған сыныпта жұмысты ұйымдастырудағы ерекшеліктер мен мәселелер;

5) өзгерістердің себептері мен мақсаттылығын нұсқай отырып, бөлек тақырыптық блоктарды (тарауларды) меңгеру мерзімдерін және (немесе) уақытын өзгерту туралы ақпарат.

30. «Оқу қызметін жоспарлау» тарауы білім алушы қызметінің сипатын ерекшелейтін тақырыптық күнтізбелік жоспардан құралады.

31. «Оқу процесін оқу-тақырыптық қамтамасыз ету» тарауының мазмұны:

- 1) білім алушыға арналған танымдық әдебиеттер тізбесі;
- 2) педагогке арналған әдістемелік әдебиеттер тізбесі;
- 3) оқу-көрнекілік құралдардың тізбесі.

32. Педагогтің оқу жұмыс бағдарламасы әдістемелік кеңестің отырысында қарастырылады және білім беру ұйымының басшысы оқу жылы басталғанға дейін бекітеді.

33. Оқу-шығармашылық мақсат пен міндеттерді құру «Сурет салу», «Кескіндеме», «Композиция», «Мүсін» пәндері бойынша баланың білімді қайталауы және жаңа материалдарды бекітуін қарастырады. Тақырыптық жоспарлар пәнаралық байланыс қағидатын сақтай отырып құрылады. Баланың форманы, кеңістікті қабылдауын, сызықты, түстік таңбаны меңгеруін қалыптастыруға бағытталған сурет салу тақырыбы илеу және сәндік жұмыс сабақтарында өзінің қисындылық көрінісін және дәлелін табады.

34. Білім алушы көлемді заттарды шынайы салу және кеңістік туралы алғашқы түсініктерді, өнердің түрлері мен жанрлары туралы алғашқы білім алады, академиялық суреттің, кескіндеменің, композицияның негізгі түсініктерін зерттейді, кескіндемелік және графикалық материалдардың қасиетімен танысады, олармен жұмыс істеу дағдыларына ие болады.

35. Суретте, қағаз бетінде бейнені композициялық орналастыру кезеңінен бастап жұмысты аяқтағанға дейін білім алушы педагогтің көмегімен графикалық бейненің ережелерін, форма құру заңдарын, перспективалық құруды, заттарда сәулені бөлуді меңгереді.

36. Білім алушы адамның, жануарлардың созылмалы анатомиясы туралы кейбір мәліметтерді алады, фигураны бейнелеуді және адамның портретін жасауды үйренеді. Білім алушы келесі қағида бойынша жалпыдан жекеге және жекеден жалпыға суретті ретпен жүргізу дағдысын алады, сондай-ақ суреттің ең қарапайымнан ең күрделіге дейін техникалық тәсілдерін меңгереді.

37. Академиялық сурет салуға оқыту міндетті түрде нобайлармен жүргізетін сабақты қамтиды. Оқу процесінде нобайлар қосымша материал ретінде, жаттығу ретінде қажет, олар оқу процесінде алған білімдерін толықтыруға және дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

38. Жылдам суреттерді орындау кезінде қабылдаудың өткірлігі, жасампаздық, объектіні көрудің тұтастығы қалыптасады. Нобайлармен және суреттемелермен жұмыс істеу әсерлерді, бейнені бейнелі шешу нұсқаларын, материалдарды, техниканы, тәсілдерді ауыстыруға мүмкіндік береді.

39. «Кескіндеме» пәнін оқыту білім алушыны дайындаудың негізгі бөлігі болып табылады, ол көп жағдайда құралдарды зерттеу және форманы құру

жүйесін меңгеру деңгейін анықтайды.

41. «Сурет салу» Бағдарламасының мақсаты: бейнелеу өнерінің құралдары арқылы білім алушының шығармашылық қабілеттерін дамыту.

42. Бағдарламаның міндеттері.

Оқыту:

1) көркемдік графикалық материалдарды және жұмыс техникасын үйрену;

2) суреттің көркемдік құралдарымен, заттарды құру негіздерімен, пропорцияларды табумен, суретте көлемді жеткізумен танысу;

3) сызықтық перспектива ережелерін оқу және алған білімдерін натюрмортта, жаттығуларда және композицияларда қолдану;

4) бейнелеу сауат ашуы бойынша білімді қалыптастыру;

5) форманы жеткізу, заттарды үйлестіріп құру дағдыларын, сызықтық перспективаның қарапайым заңдарын, кеңістіктік қатынастарды, графикалық құралдармен сәуле мен көлеңкенің үйлесімділігін меңгеру.

Дамыту:

1) бейнелі, көркемдік ойлауды, елестетуді, көру арқылы есте сақтау жадын, көзбен өлшеуді, қиялды дамыту;

2) қолды жүргізу дағдыларын, әртүрлі материалдардың көмегімен заттардың әртүрлі фактураларын жеткізу дағдыларын дамыту;

3) бейнелі ойлауды, көркемдік елестетуді, байқампаздықты, шынайылықты, эмоциялық-эстетикалық қабылдауды дамыту;

4) қоршаған шынайылық пен кескіндеме шығармаларының заттарын, көріністерін көркемдік қабылдау мәдениетін қалыптастыру.

Тәрбиелік:

1) қоршаған әлемді тануға қызығушылықты тәрбиелеу;

2) эстетикалық және көркемдік талғамды тәрбиелеу;

3) еңбекке құрметті, талдау білігін және оқыту процесінде пайда болған қиындықтарды көркемдікпен жеңуге тәрбиелеу.

3-тарау. Оқыту мазмұны және Бағдарламаны меңгерудегі күтілетін нәтижелер

43. «Сурет салу» пәнінің Бағдарлама талаптары:

1) білім алушы сызықтық және әуе перспективаларының ережелерімен, әртүрлі көркемдік материалдармен жұмыс істеу техникасымен, тұрмыстық заттарды құру және суреттің тоны арқылы көлемді жеткізу ережелерімен танысады;

2) бейнелетін заттың мазмұнына байланысты қағаз парағының орналасуын таңдау дағдыларын, парақтың өлшеміне сәйкес бейненің көлемін беру, форма, пропорция, құрастыру, кеңістіктің жоспарлығы саласындағы пәндердің мағыналық байланысын жеткізу, бейнені форматта орналастыру,

түрлі бағыттағы және сипаттағы сызықтарды салу, тік және горизонталды форматтарды дұрыс таңдау дағдыларын меңгереді.

44. «Сурет салу» оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Суреттің бейнелеу құралдары. Дақ. «Суреттің бейнелеу құралдары» түсінігі. «Тірі» дақтарды жасауға арналған жаттығуларды орындау. Дақтардың көмегімен сұлбалық композицияны орындау.

2-тақырып. Суреттің бейнелеу құралдары. Сызық. Сызықтың түрлерімен танысу. Сызықтың әр түрлі түрін қолмен түзу сызу дағдыларын меңгеру: тұтас және үзік-үзік, қарапайым және күрделі (сынық, толқын тәрізді, аралас және басқа). Баяу қимылмен және әр түрлі күшпен батырып, тік және ирек сызықтарды жүргізу дағдыларын қалыптастыру. Әр түрлі сызықтың түрлерін бейнелеуге арналған жаттығулар. Сызықтық өрнекті құру.

3-тақырып. Суреттің бейнелеу құралдары. Тондық дақты құрудың негізгі техникалық тәсілі ретінде штрих туралы түсінік. Формалардың штрихтардың бағытымен байланысы. Штрихтың негізгі түрлері (тор, диагональ, толқын, қарайту және сол сияқты). Әр түрлі бағыттарда тік және доға тәріздес штрихтарды салу техникасын меңгеру. Геометриялық фигураларды штрихтау (квадраттар, үшбұрыштар, ромбтар, тікбұрыштар). Квадратты штрихтау бойынша жаттығу. Зейінді, шыдамдылықты, назарын шоғырландыруды және ұқыптылықты дамыту.

4-тақырып. Суреттің бейнелеу құралдары. «Тон» түсінігі. Ашық және күңгірт түстер, тондық салыстырулар. Тондық созы, геометриялық сәндік композицияны орындау.

5-тақырып. Суреттің бейнелеу құралдары. Бейнелеу өнеріндегі «нүкте» түсінігі. «Пуантилизм» техникасы түсінігі. Нүктелермен тондық созылуларды орындау. «Тонды көруді» дамыту. Тондық қатынастарды жеткізе отырып, «пуантилизм» техникасында нүктелердің көмегімен геометриялық сәндік композицияны орындау.

6-тақырып. Түрлі-түсті гельді қаламдармен жұмыс істеу техникасы. Түрлі-түсті гельді қаламдармен жұмыс істеу техникасын меңгеру. Негізгі жұмыс тәсілдерімен, түстерді араластыру тәсілдерімен және тондарды (тонды созу) өзгертумен танысу. Түстерді дақтармен, штрихтармен араластыруға арналған жаттығуларды орындау. Түстердің созылуын және оларды араластыруды жеткізе отырып, түрлі-түсті гельді қаламдармен композицияны орындау.

7-тақырып. Түрлі-түсті қарындаштармен жұмыс істеу техникасы. Түрлі-түсті қарындаштармен жұмыс істеу техникасын меңгеру. Жұмыстың негізгі тәсілдерімен танысу: түстерді араластыру және тондарды өзгерту – тондарды созу тәсілі. Түстерді дақпен, штрихмен араластыруға арналған жаттығулар. Композицияны түстердің созылуын және оларды араластыруды жеткізе отырып, түрлі-түсті қарындаштармен орындау.

8-тақырып. Фломастермен жұмыс істеу техникасы. Фломастермен жұмыс

істеу дағдыларын меңгеру. Жұмыстың негізгі амалдарымен және түстерді араластырудың тәсілдерімен танысу. Штрихтармен немесе нүктелер арасындағы арақашықтықты өзгерту арқылы тонды өзгерту және фактураны жеткізу – тондық созу. Түстерді штрихтармен және нүктелермен араластыруға арналған жаттығуларды орындау. Түстердің созылуын және оларды араластыруды жеткізе отырып, композицияны фломастермен орындау.

9-тақырып. Жұмсақ материалмен жұмыс істеу техникасы. Жұмсақ материалмен жұмыс істеу дағдыларын меңгеру. Жұмсақ материалмен жұмыстың негізгі тәсілдерімен және амалдарымен танысу. Жұмсақ материалдың түрлерімен танысу. Суретте фактураны жеткізу дағдыларын қалыптастыру. Композицияны жұмсақ материалмен орындау.

10-тақырып. Қара қарындаштармен жұмыс істеу техникасы. Негізгі қасиеттерімен және жұмыс тәсілдерімен танысу. Штрих пен сызғылауды жасау, тонды өзгерту – тонды созу. Қара қарындаштармен жұмыс істеу дағдыларын меңгеруге арналған жаттығуларды орындау. Композицияны қаттылығы және жұмсақтығы әртүрлі қара қарындаштармен орындау. Композицияны құру кезіндегі жұмыста тон, штрих, дақты қолдану.

11-тақырып. Жарықты жеткізу. Жарықтың күші және сипаты туралы түсінік. Тон мен штрихтың көмегі арқылы заттардың формаларын жеткізу. «Жемістер» тақырыбына арналған сызықтық суретті орындау, заттың сипатын және формасын жеткізу. Жасанды және күндізгі жарықты қолданып, тондағы жемістердің суреттемелерін орындау.

12-тақырып. Сызықтық перспектива. Сызықтық перспектива туралы түсінік. Жиналу нүктесі. Көкжиек сызығы. Заттарды перспективада бейнелеу кезіндегі жұмыстың тәсілдері мен дағдыларын дамыту. Геометриялық денелерді перспективада әр түрлі қырынан құру. Кеңістікті қабылдауды дамыту.

13-тақырып. Қалалық немесе ауылдық пейзаждың сызықтық перспективалары. Сызықтық перспективаның ережелерін зерттеу бойынша білімдерін бекіту және жетілдіру. Көшелердің, ғимараттардың, транспорттың, соқпақ жолдардың, теміржол төсемдерінің фрагменттерін үйлестіріп құру. Жиналатын нүктесіне қарай заттардың өлшемдерін өзгерту.

14-тақырып. Заттарды құру. Симметрияның осі. Заттарды үйлестіріп құру туралы түсінік. Заттарды құру кезеңдерімен танысу. Симметрия, симметрияның тік осі туралы түсініктер. Натураға қарап жұмыс істеу: цилиндр мен тобатайды (бидон) барлық осьтері мен қосымша сызықтарын сала отырып құру.

15-тақырып. Заттардың пропорциялары. Заттардың пропорциялары туралы түсінік. Көру тәсілімен танысу (пропорцияларды өлшеу тәсілі). Жаттығуларды орындау: әртүрлі формадағы тұрмыстық заттарды натураға қарап құрастыру. Негізгі пропорцияларды орындау. Барлық осьтерді және қосымша сызықтарды орындап заттарды құру. Көру тәсілі арқылы пропорцияларды салыстыру.

16-тақырып. Жарықтан көлеңкеге біртіндеп өрбу. Сәуле мен көлеңке және жарты тондар туралы түсінік. Тұрмыс заттарының құрылымы. Заттардағы

сәуленің көлеңкеге біртіндеп өрбуін дұрыс орналастыру (қоңыр түстегі ақ дақ, сәуле, күңгірт көлеңке, жеке көлеңке, рефлекс, құлама көлеңке).

17-тақырып. Заттардың материалдылығын жеткізу. Сәуле мен көлеңкенің үйлесімділігін тереңірек зерттеу. Қарапайым тұрмыстық заттардың тондық суреттемелерін орындау. Тон мен штрихтың көмегі арқылы заттардың формаларын, материалдылығын жеткізуді оқыту.

18-тақырып. Натюрмортпен жұмыс істеудің реті. Натюрмортпен жұмыс істеудің кезеңдері туралы түсінік. 2-3 қарапайым тұрмыстық заттардан құралған натюрмортты орындау. Натюрмортпен жұмыс жүргізудің реті туралы түсінік.

19-тақырып. Сәндік натюрморт. Графикадағы «Сәндік натюрморт» түсінігі. Сәндеу заттарының негіздері туралы түсінік. Елестетуі бойынша натюрмортты құру, заттардың құрылымын орындау, сәуле мен көлеңкенің үйлесімділігінің градациясы. Заттарды сәндеу. Фактуралық штрихтардың көмегі арқылы көлемді жеткізу.

45. «Сурет салу» пәні бойынша Бағдарламаны игеруден күтілетін нәтижелер.

Дайындық сыныбында оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

- 1) сызықтық және әуе перспективаларының ережелерін біледі және қолданады;
- 2) әр түрлі көркемдік материалдармен жұмыс істеу техникасын біледі;
- 3) тұрмыстық заттарды құру ережелерін және суретте тон арқылы көлемді жеткізуді біледі;
- 4) бейнені форматқа орналастыра алады;
- 5) әр түрлі бағыттағы және сипаттағы сызықтарды салуды біледі;
- 6) кеңістіктің жоспарлығын жеткізуді, алыстағы заттарды жақындағы заттармен оқшаулауды біледі;
- 7) тік және горизонталды форматтарды дұрыс таңдауды және қолдануды біледі;
- 8) мазмұнына, бейнеленетінге байланысты қағаз бетінің қалпын таңдау дағдыларын біледі;
- 9) парақтың өлшеміне сәйкес бейнеленетін заттардың көлемін таңдауды біледі;
- 10) форма, пропорция, құрастыру саласындағы мағыналық байланыстарды жеткізе біледі.

46. «Кескіндеме» Бағдарламасының мақсаты: кескіндеме құралдары арқылы білім алушының шығармашылық қабілеттерін дамыту.

47. Бағдарламаның міндеттері.

Оқыту:

- 1) көркемдік қызмет білігі мен дағдыларын, натураға қарап, есте сақтау жады, елестетуі, қиялдауы бойынша бейнелеудің әртүрлі формаларын меңгеру

2) тұстанудың негіздерін меңгеру, түспен жұмыс істеу кезіндегі техникалық білік пен дағдыларды меңгеру;

3) гуашьпен және акварельмен жұмыстың ерекшеліктерімен танысу;

4) сәуле мен көлеңкенің үйлесімділігін құру заңдылықтарына сәйкес суретті түстік пысықтауды орындауға оқыту;

5) жазық формаларды түстерімен түстік қатынастарды жеткізуге үйрету;

6) сәуле-әуе перспективаларын жеткізу дағдыларына оқыту.

Дамыту:

1) білім алушылардың түстік қатынастардың барлық түрлерінде форманы көру және бейнелеу қабілеттерін дамыту;

2) әртүрлі материалдардың көмегімен заттардың әртүрлі фактураларын жеткізу дағдыларын дамыту;

3) көркемдік-бейнелі ойлауды, шығармашылық елестетуді, байқампаздықты және көру арқылы есте сақтау жадын дамыту;

4) байқампаздықты және заттарды қабылдаудың өткірлігін, жұмыстағы дағдыларын дамыту;

5) түстерді қабылдауды дамыту, түсті сезу сезімін қалыптастыру.

Тәрбиелік:

1) кескінге деген танымдық қызығушылықты тәрбиелеу;

2) заттар мен қоршаған ортаның көріністерін көркемдік қабылдау мәдениетін қалыптастыру;

3) бейнелеу өнері шығармаларын қабылдау мәдениетін тәрбиелеу.

48. «Кескіндеме» пәнінің Бағдарлама талаптары:

1) білім алушы тұстану негіздерімен, гуашьтің, акварельдің, гуашьтің қасиеттерімен, «а-ля прима», «дымқыл бойынша» техникаларымен, акварельдегі техникалық тәсілдермен танысады;

2) қарапайым натюрморттарда сәуле мен көлеңкенің үйлесімділігін жеткізу, натураға қарап сурет салудың композициялық біліктерін меңгеру әрі қарай жалғастырылады, бейнеленетін объектінің мазмұнына байланысты қағаз бетінің орналасуын таңдау, беттің өлшеміне сәйкес заттарды бейнелеу көлемін таңдау және әртүрлі көркемдік материалдармен жұмыс істеу дағдылары бекітіледі.

49. «Кескіндеме» оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Кіріспе сабақ. Хроматикалық түстер. Кескіндемені бейнелеу өнерінің түрі ретінде түсіну. Түстің физикалық табиғаты және оның негізгі қасиеттері. «Күн спектрі» түсінігі. Сәндік композиция түрінде түстік шеңберді орындау. Негізгі түстер, олардың қасиеттері және мәндері. Палитраларды міндетті түрде қолданып, негізгі үш түсті механикалық араластыру жолымен құрамдас түстерді алу.

2-тақырып. Ахроматикалық түстер. «Ахроматикалық түстер» және «Гризайль» түсінігі. Гуашьтің көмегімен тонды жасауға арналған жаттығулар, қара және ақ бояуды қолдану. Тондық созуларды орындау. Тондардың

эртүрлілігін қолданып гризайль техникасында сәндік композицияны орындау.

3-тақырып. Қатаң және ұяң түстер. Жергілікті түстер туралы түсінік. Кескіндемедегі қатаң және ұяң түстер туралы түсінік. Түстің ашықтығы мен қанықтылығы туралы түсінік. Ақ және қара бояулардың эртүрлі мөлшерлерінде жергілікті түстерді араластыруға арналған жаттығуларды орындау. Түстердің тонын өзгертуге арналған сәндік композицияларды орындау.

4-тақырып. Жылы және суық түстер. Түстік гамма туралы түсінік (колорит). Түстерді ретімен механикалық түрде араластыру жолымен кең жылы және суық гаммаларды алуға арналған жаттығулар. Күрделі құрамдас реңктерді алу. Эртүрлі түстік гаммаларда сәндік композицияларды орындау.

5-тақырып. Кереғар және жақын түстер. Түстік кереғарлық және нюанс туралы түсінік. Кереғар және жақындатылған түстер жұбы. Жұптарды құруға арналған жаттығуларды орындау. Сәндік мәнерде суық фонда жылы реңктік алманың этюдi. Сәндік мәнердегі жылы тондағы жылы реңктік алманың этюдi.

6-тақырып. Гуашь. Гуашьтің қасиеттері және түрлері. Гуашьпен жұмыс істеу техникасы. Гуашьпен жұмыстың техникалық тәсілдері. Араластыру және жағындыны жағу әдісі. Пейзаждарды орындау.

7-тақырып. Акварель. «А-ля прима» техникасы. Акварельді бояулар. Қасиеттері мен сипаттары. Жұмыстың техникалық тәсілдері мен әдістері. Акварельді бояуларды араластыру. Акварельді бояулармен жағындыларды жағу. «А-ля прима» техникасы туралы түсінік. «А-ля прима» техникасында акварельмен жұмыс істеу тәсілдері. «А-ля прима» техникасында сурет салу. «А-ля прима» техникасындағы акварельмен орындалған этюд.

8-тақырып. Акварель. Акварельмен жұмыс істеудегі техникалық тәсілдер: бояуды құю, лессировка – бояуды бірінің үстіне бірін жағу. Акварель техникасының тәсілдерін меңгеру. Жаттығуларды орындау.

9-тақырып. Акварель. Акварельдің «дымқыл бойынша» техникасы туралы түсінік. «Сулы» әсерін жасау. «Дымқыл бойынша» техникасында жаттығуларды орындау. Жаңа жыл тақырыбына арналған этюдті орындау. Шығармашылық жұмыста бояулардың көмегі арқылы көңіл-күйді жеткізу.

10-тақырып. Аралас техника. Көркемдік материалдармен жұмыс істеу дағдыларын бекіту. Акварельді басқа да көркемдік материалдармен араластыруға арналған жұмыстар сериясын орындау. Үйлесімділігі және көркемдік мәнерлігі: акварель және гуашь; акварель және гельді қаламдар; акварель және фломастерлер; акварель және жұмсақ материал.

11-тақырып. Кескіндемедегі сәуле мен көлеңкенің үйлесімділігі. Кескіндемеде сәуле мен көлеңкені жеткізу тәсілдері. Түстердің өзара байланысы. Түстік рефлексия. Заттардың түстерінің өзара әсер етуі, түстік қатынастар. Түстердің өзара әсер етуі негізіндегі түстік қатынастардың кескіндемеде берілуі. Этюдті орындау. Заттың жарығын және көлеңкесін жеткізу. Натураға қарап этюдтерді салу. Бір тондағы перделерде қарапайым тұрмыстық заттарды салу.

12-тақырып. Пуантилизм. Кескіндемедегі пуантилизм. Осы техникада

түстерді оптикалық араластыру. Жаттығуларды орындау. Нүктелермен тонды созу. Түстерді оптикалық араластыру. Этюдті орындау. Жарық тонды және түстік қатынастарды жеткізу.

13-тақырып. Кескіндемеде заттардың көлемін акварель арқылы жеткізу. Көлем мен сәуле мен көлеңкенің үйлесімділігі түсінігі. Суретте сәуле мен көлеңкенің үйлесімділігі арқылы заттардың көлемін жеткізуге тырысу. Екі-үш тұрмыстық заттан тұратын натюрмортты натураға қарап гуашьпен орындау.

14-тақырып. Кескіндемеде акварель арқылы заттардың көлемін жеткізу. Натураға қарап екі-үш тұрмыстық заттардан акварельмен натюрмортты орындау.

16-тақырып. Сәндік натюрморттағы сәуле мен көлеңкенің үйлесуін бөлу. 2-3 тұрмыстық заттан құралған натюрмортты натураға қарап сәндік стильде орындау. Натюрмортты орындаудың реті. Сәндік натюрморттағы сәуле мен көлеңкенің үйлесімділігін бөлуді анықтау. Жазықтықты сәндеу, заттардың формаларын тасымалдау, натураға қарап колористік тұтастықты сақтау.

50. «Кескіндеме» пәні бойынша Бағдарламаны игеруден күтілетін нәтижелер.

Дайындық сыныбында оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

- 1) тұстанудың негіздерін біледі;
- 2) түстің эмоциялы-мағыналық мәнін түсінеді;
- 3) гуашьпен және акварельмен жұмыстың негіздерін, олардың қасиеттерін біледі;
- 4) жазықтықта кеңістікті жеткізе алады;
- 5) қарапайым натюрмортта сәуле мен көлеңкенің үйлесімділігін жеткізуді біледі;
- 6) бейнені форматта орналастыруды біледі;
- 7) суретті натураға қарап орындаудың композициялық біліктеріне ие болады;
- 8) мазмұнына, бейнеленуіне сәйкес қағаз бетінің қалпын таңдауды біледі;
- 9) парақтың өлшеміне қарай бейнеленетін заттың көлемін таңдай алады;
- 10) бейнеленетін заттың мазмұнына байланысты қағаз бетінің орналасуын таңдауды біледі;
- 11) әртүрлі материалдармен жұмыс істей біледі.

51. «Композиция» Бағдарламасының мақсаты: білім алушыға бейнелеу өнерінің құралдарын практикалық жұмыста сауатты қолдануды үйрету.

52. Бағдарламаның міндеттері.

Оқыту:

- 1) композиция негіздерімен, бейнелеу материалдарымен және орындау техникаларымен таныстыру;
- 2) картиналық жазықтықты меңгеру;
- 3) түстің эмоциялық сипаты, композицияны бейнелі түрде құрудағы, жағдайды, көңіл-күйді, бейнені құрудағы оның рөлі туралы білім алу;

4) беттің кеңістігін ұйымдастыру, заттардың формасын, конструкциясын, түсі мен көлемін жеткізу дағдыларына оқыту;

5) қажетті теориялық білімді, композиция негіздерін меңгерудегі практикалық білік және дағдыларды қалыптастыру.

Дамыту:

1) бейнелі ойлауды, шынайылықты шығармашылықпен қайта түсіну дағдыларын дамыту;

2) балалардың елестетуін, қиялын, көркемдік байқампаздығын, дербестігін дамыту;

3) композиция тілінің көркемдік-мәнерлік ерекшеліктерін түсінуді дамыту;

4) әр түрлі техникаларда әртүрлі материалдармен жұмыс істеу дағдыларын дамыту.

Тәрбиелік:

1) шынайылықты үйлесімділікпен қабылдау сезімін тәрбиелеу;

2) көркемдік талғамды, стиль сезімін тәрбиелеу;

3) тұтас, үйлесімді, дарынды тұлғаны тәрбиелеу.

53. «Композиция» пәнінің Бағдарлама талаптары:

1) білім алушы «композиция», «композициядағы формат» түсініктерімен, бейнелеу құралдарымен, композицияның негізгі ережелерімен, композициядағы сюжеттік-композициялық орталықты белгілеу тәсілдерімен танысады;

2) есте сақтау жады бойынша сюжеттік композицияны орындау бойынша білімді меңгеру, тік, горизонтальды және квадрат формадағы композициялар, ритмикалық композициялар, симметрияға арналған композициялар, асимметриялық композициялар, тандалған колоритта қозғалысты, жоспарлықты, көңіл-күйді жеткізуге арналған композицияларды меңгеру жалғастырылады;

3) сәндік композицияны құру тәсілдері, сәндік натюрмортты стильдеу тәсілдері, сәндік пейзажды салу, әйнекке сәндік көркем сурет салу, сәндік портретті жасау меңгеріледі.

54. «Композиция» оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Кіріспе сабақ. Композицияны көркемдік шығарманы құрудың негізгі заңдылықтарын, ережелерін, тәсілдерін қамтитын жүйе ретінде түсіну. Композицияның негізгі қағидағтары, түрлері және жанрлары. Станокты композиция туралы түсінік. Есте сақтау жады бойынша сюжеттік композицияны орындау.

2-тақырып. Бейненің форматы және өлшемі. Композицияның әр түрлі форматтары туралы түсінік. Жазықтықты ұйымдастыру, бейненің форматын және өлшемін таңдау. Тік, горизонтальді және квадрат форматтарында үш композицияны орындау. Елестетуі бойынша форманың горизонтальді немесе тік бағытында анық көрінетін жануарларды салу.

3-тақырып. Бейнелеу құралдары: сызық, дақ, фон. Композицияның мәндік және колористикалық шешіміндегі сызықтың, дақтың және фонның рөлі. Мейірімді және қатыгез бейнені құруға арналған бейнелеу құралдары. Түсті таңдау арқылы мейірімді және қатыгез бейнені эмоциямен қабылдауды көрсету. «Ертегі кейіпкерінің портреті» композициясын орындау.

4-тақырып. Бейнелеу құралы: сұлба (силуэт). Сұлбаны анықтау. Графикалық орындаудың ерекшеліктері. Контражурдағы сұлбасына тән ерекшеліктерді жеткізу. «Терезе» композициясын орындау.

5-тақырып. Ритм – композицияның негізгі элементтерінің бірі. Бейнелеу өнеріндегі ритм. Беттің жазықтығын мәнерлі қолдану, заттардың ритмикалық орналасуын табу. Теңдестірілген композиция. Болжамды тақырыптар: «Қоңыр күз», «Балықтар бейнеленген теңіздің түбі», «Толқындар», «Қалың орман».

6-тақырып. Симметрия – композицияның негізгі ережелерінің бірі. Табиғаттағы композиция. Симметрияның түрлері және оларды қолдану. Симметрия – композициядағы тепе-теңдікке қол жеткізудің қарапайым тәсілі. Симметрияға арналған композицияны орындау. Геометриялық фигуралардан симметрияға арналған композицияны құру.

7-тақырып. Асимметрия – композиция ережелерінің бірі ретінде. Асимметриялық композицияны құрастыру – композициядағы күрделі тәсіл. Тепе-теңдікке қол жеткізу асимметриялық композицияны құрастыру кезеңіндегі ең маңызды кезеңдердің бірі.

8-тақырып. Статика. Статикалық композиция. Анықтамалар, мысалдар. Тыныштықты, қимылдамауды жеткізуге арналған композицияны орындау. Болжамды тақырыптар: «Түс», «Кітап оқу», «Тыныштық», «Тымық».

9-тақырып. Динамика. Динамикалық композиция. Анықтамалар, мысалдар. Қозғалысты жеткізуге арналған композицияны орындау. Болжамды тақырыптары: «Би», «Спорт», «Жел», «Кометаның ұшуы».

10-тақырып. Кеңістік, оның қасиеттері. Кеңістіктің жоспарлығы. Әуе және сызықтық перспектива. Әуе перспективасының әсерінен түстің өзгеруі. Алыстайтын (суық және күңгірт) және жақындайтын (жылы және ашық) түстер. Жоспарлықты көрсетуге арналған пейзажды композицияны орындау. Жоспарлығы қанық ерекшеленген пейзаждың этюдтері.

11-тақырып. Композициядағы колорит. Түстің сипаты және композицияны бейнелі құрудағы оның рөлі. Композициядағы кереғарлық және нюанс түсініктері. Түстік үйлесім. Таңдалған колоритте көңіл-күйді жеткізуге арналған композицияны орындау. Болжамды тақырыптар: «Мұң», «Жалғыздық», «Қуаныш», «Мереке».

12-тақырып. Сюжеттік-композициялық орталық. Композицияда сюжеттік-композициялық орталықты ерекшелеу тәсілдері. Өлшем, тон, түс. Ертегіге арналған иллюстрацияны орындау.

13-тақырып. Кіріспе сабақ. Сәндік композицияны құру құралдары. Сәндік композицияны құру тәсілдері. Көбелектің бейнесін орындау (сызықтық, тональдік, фактуралық және түстік).

14-тақырып. Сильдеу. Сәндік натюрмортты стильдеу тәсілдері. Бейнедегі элементтердің композициялық тұтастығы. Анықтамалар, мысалдар.

15-тақырып. Форманы және оның эмоцияналды бояғын тасымалдау. Табиғи формаларды сәндік формаларға айналдыру. Заттың созылмалы мәнерін сақтау. Елестетуі бойынша сәндік композицияны орындау. Болжамды тақырыптар: «Көңілді алмұрттар», «Маңғаз шәйнек», «Көңілсіз үтік».

16-тақырып. Сәндік натюрморт. Сәндік натюрморт туралы түсінік. Сәндік натюрмортты стильдеу тәсілдері. Шынайы бейненің сәнді және абстрактілі бейнеден айырмашылығы. Заттардың жаңа формаларын жасау кезіндегі тұрмыстық формаларды тасымалдау және стиль беру. Сәндік натюрмортты орындау.

17-тақырып. Сәндік пейзаж. Сәндік пейзаж, оның ерекшеліктері туралы түсінік. Әр түрлі бағыттағы пейзаж жанрындағы туындылар мысалында шынайы бейнені сәндік және абстрактілі бейнелерден ажырату. Сәндік пейзажды орындау.

18-тақырып. Өрнек. Өрнектің формасын жасау тәсілдері. Өртүрлі формадағы ыдыстардан құралған сәндік натюрмортты орындау. Ыдыстарға өрнекпен көркемдік сурет салу.

19-тақырып. Кітаптардың дизайны. Кітаптардың мұқабасын дайындау. Кітаптың дизайнының оның ішкі мазмұнына сәйкестігі. Кітап мұқабасының дизайны. Кітаптың мұқабасын дайындау бойынша жұмыс.

20-тақырып. Витраж – монументалды-сәндік өнердің түрі. Әйнекке көркем сурет салу. Материалда витражды орындау. Витражға арналған бояулармен жұмыс істеу.

21-тақырып. Коллаж – бейнелеу өнеріндегі техникалық тәсіл ретінде. Коллажды орындау.

22-тақырып. Сәндеу. Заттарды, ғимараттарды көркемдеп сәндеу. Эксклюзивті әшекейді құру мүмкіндігі ретінде бөтелкелерді сәндеу. Сәндеуді орындау.

23-тақырып. Портреттегі көркемдік бейне. Портреттік өнердің стилі. Портретті-бейнені орындау реті. Мәнерлеудің графикалық құралдары Натурашының «портрет-бейнесін» салу. Портретін салып жатқан адамның сырқы келбетін және бетін зерттеу және бейнені қабылдау әсерін күшейту үшін оны қандай да бір тарихи кезеңмен, мамандықпен немесе кейіпкермен салыстыру.

Портретін салушыны және оған сәйкес келетін атрибуттарды орналастыру арқылы бетте жеңіл композициялық құрылым жасау. Сипаттық ерекшеліктерді, бейненің сәуле мен жарықтың үйлесімділігін нақтылау. Көркемдік бейнені жалпылау.

24-тақырып. Сәндік портрет. Портрет жанры. Портретті сәндік композициялаудың көркемдік тәсілдері. Сәндік портретті жасау. Беттің негізгі пропорциялары. Беттің құрылымының сызбасы. Адамның жағдайын жеткізетін портреттің эскизін салу. Түсті, стильді, техниканы, бейнені таңдау.

55. «Композиция» пәні бойынша Бағдарламаны игеруден күтілетін нәтижелер.

Дайындық сыныбында оқу жылының соңында білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

- 1) бейнелеу өнерінің әр түрлі түрлерін және жанрларын біледі;
- 2) композицияның заңдары мен ережелерін біледі;
- 3) композиция құру тәсілдерін біледі;
- 4) сәндік композицияның тәсілдерін, ерекшеліктерін және стильдерін біледі;
- 5) жазықтықта кеңістікті жеткізе алады;
- 6) бейнені форматқа орналастыра алады;
- 7) композицияның орталығын белгілей алады;
- 8) сурет және кескіндеме дағдыларын композицияда қолдана алады;
- 9) сюжетті өз бетінше таңдай алады;
- 10) композициямен жұмысты сауатты түрде және ретпен жүргізе алады;
- 11) композицияның негізгі заңдары мен ережелерін практикада қолдана алады;
- 12) бейнені композициялық тұрғыда ұйымдастыру дағдыларына ие болады;
- 13) әр түрлі көркемдік материалдармен жұмыс істеу дағдыларына ие болады;
- 14) бетті бейненің элементтерімен үйлесімді түрде толтыра алады;
- 15) заттардың мағыналық байланыстарын сюжеттік суреттерде жеткізе алады.

56. «Мүсін» Бағдарламасының мақсаты: өнердің пластикалық түрлеріндегі дағдылар мен пәндік құзыреттерді қалыптастыру.

57. Бағдарламаның міндеттері:

Оқыту:

- 1) созылмалы материалдармен жұмыстың әртүрлі техникасымен танысу;
- 2) мүсіндеудегі стильдеу амалдарын меңгеру;
- 3) геометриялық фигура, заттардың пропорциясы, кеңістіктік құрылым, созылмалы композиция түсініктерімен танысу;
- 4) мүсіндеудің түрлерімен, дөңгелек және бедерлі мүсінмен жұмыс істеудің ерекшеліктерін зерделеу;
- 5) сымды каркасты дайындау технологиясымен танысу;
- 6) созылмалы бейнелер мен композицияларды жасау арқылы балалардың көркемдік-шығармашылық қабілеттерін дамыту.

Дамыту:

- 1) көлемді-кеңістікті ойлауды және форма сезімін дамыту;
- 2) созылмалы түрлілік негізінде композициялық және қисынды ойлауды дамыту;

3) натураға қарап және есте сақтау жадына сүйеніп мүсіндеу кезінде ерекшеліктерін, дене тұрысын, көлемі мен пропорциясын жеткізу үшін бақылау дағдыларын дамыту;

4) білім алушының елестетуін, қиялын, шығармашылық белсенділігін дамыту.

Тәрбиелік:

1) шынайылыққа, өнерге эстетикалық көзқарасты тәрбиелеу;

2) мәдени мұраға құрметті тәрбиелеу;

3) өй-өрісін кеңейту.

58. «Мүсін» пәнінің Бағдарлама талаптары:

1) білім алушы мүсін түсінігімен, көлемді мүсіннің ерекшеліктерімен, созылмалы материалдармен, бедермен жұмыс істеуге арналған плитті әзірлеумен, әр түрлі пластикалық материалдармен жұмыс істеу дағдыларымен танысады;

2) білім алушы көлемді жануарды сомдау техникасын, жануарлардың фигураларын, бедердегі пейзажды, саз балшықтан жасалған кескіндемені, түрлі-түсті ермексаздан және тұзды қамырдан панно орындауды, адам мен жануардың құрылымының ерекшеліктерін меңгереді.

59. «Мүсін» оқу пәнінің мазмұны.

Тақырыптық жоспарлау.

1-тақырып. Кіріспе сабақ. Мүсін түсінігі. Геометриялық денелерден сомдауды орындау. Геометриялық денелерді жемістерге айналдыру.

2-тақырып. Көлемді жануарды сомдау. Көлемді мүсіннің ерекшеліктерін зерттеу. Көрнекілік материалдарды оқу. Жануарлардың фигурасын сомдау.

3-тақырып. Бедердегі пейзаж. Мүсінді бедердегі жұмыстың ерекшеліктері. Бедер және оның түрлері. Көрнекілік материалдарды зерттеу. Пейзаждың эскиздерін дайындау, планта әзірлеу. Бейнені «алып қою» тәсілімен плитке орналастыру дағдыларын меңгеру. Пейзажды сомдау. Мүсіндік бедердегі бірінші және екінші план түсініктері.

4-тақырып. Ермексаздан жасалған кескіндеме қолданбалы өнердің түрі ретінде. Ермексаздан жасалған кескіндеме техникасының тәсілдері мен амалдары. Ермексаздарды араластыру, бір түстен келесі түске біртіндеп көшу. Алдын ала жасалған эскиз бойынша ермексаздан жасалған кескіндеме техникасындағы пейзажды орындау.

5-тақырып. Сәндік панно. Барельеф және мүсін туралы терең түсінік. Түрлі-түсті ермексаздан және тұзды қамырдан панно жасау.

6-тақырып. Жаңа жылдық ойыншықтарды жасау. Сәндік ұсақ пластика. Тұзды қамырдан көлемді кәдесыйды жасау. Тұзды қамырдан тоназытқышқа жабыстыруға арналған магниттерді, брошкаларды, ұсақ ойыншықтарды жасау.

7-тақырып. Саз балшықтан жасалған ойыншық. Созылмалы материалмен – саз балшықпен танысу. Саз балшықтан жасалған ойыншық сәндік өнердің түрі ретінде. Саз балшықтан жасалған ойыншықпен, оның тарихымен және

түрлерімен танысу. Саз балшықтан жасалатын ойыншықтың эскизін сызу және оны әрі қарай материалмен іске асыру.

8-тақырып. Саз балшықтан жасалған тостаған, ыдыс. Саз балшықтан жасалатын тостаған мен ыдыстың эскизін жасау және оны әрі қарай материалмен жасау. Мысал ретіндегі нұсқа – «Қарындаш салғыш».

9-тақырып. Натюрморт. Жаңа материалмен – мүсіндеуге арналған ермексазбен танысу. Натураға қарап көшірілетін элементтерге тән ерекшеліктер мен пропорцияларды жеткізу дағдыларын дамыту. Ермексаздың көмегімен заттарға көлем беру.

10-тақырып. Өрнекті жасау. Жолақтағы, шеңбердегі, квадраттағы және көпбұрыштағы өрнекпен танысу. Өрнектік композицияны бедерде сомдау. Таңдалған форматта өрнекті үйлестіру. Берілген форматтағы өрнектің композициясы мен ритмі.

11-тақырып. Бедерде жануарды сомдау. Бедердегі жануардың мүсіні. Жануардың пропорциясын, оның көлемін, бедердің биіктігінің өзгеруі есебінен қысқарту перспективаларын жеткізу.

12-тақырып. Каркаспен жануарды мүсіндеу. Сымнан жасалған каркас. Каркаста мүсінді сомдаудың кезеңдері. Көлемдер мен массаларды бөлу. Жануарлардың құрылымының ерекшеліктерін жеткізу.

13-тақырып. Адамның пропорциясы. Адам фигурасының негізгі пропорцияларын зерттеу. Ересек адамның фигурасының пропорциясының баланың фигурасынан ерекшелігі. «Мен және менің достарым» тақырыбына арналған адамдардың тобын мүсіндеу.

60. «Мүсін» пәні бойынша Бағдарламаны игеруден күтілетін нәтижелер.

Дайындық сыныбында оқу жылының соңында он-он бір жастағы білім алушы келесі білім, білік және дағдыларға ие болады:

- 1) мүсіннің бейнелеу құралдарын біледі;
- 2) каркасты құру ережелерін біледі;
- 3) әртүрлі пластикалық материалдардың сипатын біледі;
- 4) көлем мен массаны дұрыс бөлуді біледі;
- 5) затты жан-жақтан көлемді түрде көре алады;
- 6) қарапайым қозғалысты жеткізуде фигураның орналасуын ескере алады;
- 7) адам мен жануарлардың құрылымының ерекшеліктерін жеткізуді біледі;
- 8) әртүрлі пластикалық материалдармен жұмыс істеуді біледі;
- 9) бедермен жұмыс істеу үшін плинтті әзірлеу дағдыларына ие болады;
- 10) каркасты әзірлеу дағдыларына ие болады;
- 11) натураға қарап көшірілетін элементтердің сипаттық ерекшеліктері мен пропорцияларын жеткізу дағдыларына ие болады.

61. Он-он бір жастағы балалар үшін дайындық сыныбының Бағдарламасын игеруден күтілетін нәтижелер.

Түлек:

- 1) бейнелеу бойынша сауат ашу негіздерін;

2) әр түрлі көркемдік материалдармен жұмыс істеудің ерекшеліктері мен ережелерін;

3) бейнелеу өнерінің түрлері мен жанрларын;

4) тұстану негіздерін;

5) сызықтық және әуе перспективаларының негіздерін;

6) композицияны құру тәсілдерін;

7) форматтың әртүрлі түрлерін және оларды заттарды құру үшін жұмыста қолдануды;

8) дөңгелек мүсін мен бедердің бейнелеу құралдарын біледі.

Түлек:

1) әр түрлі көркемдік материалдармен жұмыс істеуді;

2) тұрмыстық заттарды құруды және суретте және кескіндемеде көлемді жеткізуді;

3) композицияның орталығын ерекшелеуді;

4) натюрмортпен және сюжеттік композициямен жұмыс істеу кезінде сызықтық және әуе перспективаларының ережелерін қолдануды біледі.

Түлекте:

1) композицияны құру;

2) түспен жұмыс істеу;

3) көлем мен кеңістікті жеткізу;

4) бедермен жұмыс істеу үшін плинтті әзірлеу;

5) дөңгелек мүсін жасау үшін сымдық каркасты әзірлеу;

6) қисынды және бейнелі ойлау дағдылары қалыптасқан.

4-тарау. Оқыту нәтижелерін бағалау өлшемдері

51. Он-он бір жастағы білім алушыларға арналған дайындық сыныбында Бағдарламаны игеру нәтижелерін бағалау өлшемшарттары болмайды.

1) білім беру ұйымы шығармашылық жұмыстардың таныстырылымдарын, мектепішілік көрмелер мен білім алушылардың балалар жұмыстарының байқауларын өткізеді;

2) балаларды оқыту нәтижелерін қадағалау және бағалау жүйесі портфолио құру, балалардың көрмелерге және байқауларға қатысуы арқылы жүргізіледі;

3) білім алушының портфолиосы шығармашылық қызметтің өнімдерінің фото, бейнесуреттерін, өз шығармашылығының өнімдерін, өзін өзі талдау материалдарын, сызбаларды, иллюстрацияларды, эскиздерді, балалар шығармашылығы байқауларының фотосуреттерін қамтиды;

4) көрме қызметі сабақтың маңызды қорытынды кезеңі болып табылады: бір күндік көрме әр сабақтың соңында талдау мақсатында өткізіледі, тақырныптық көрмелер – тарауларды, тақырыптарды оқу нәтижесі бойынша;

білім алушылардың шығармашылық жұмыстарының қорытынды көрмесі оқу жылының аяғында ұйымдастырылады.

51. Педагог оқу жылының соңында білім алушыға мінездеме береді, табыстары, мақсатқа ұмтылу, орындаушылық, ұқыптылық, адалдық, көркемдік елестерінің болуы сияқты жеке сипаттамалары ескеріледі.